

« قواعد درس سوم و چهارم » : « مَطْرُ السَّمَكِ / التَّعَايُشُ السَّلْمِيُّ »

در زبان عربی ریشه‌ی افعال « سه حرف » است و از این رو به آنان « **ثلاثی مجرد** (سه حرفی تنها) » گفته می‌شود.

فعلهایی مثل : « خَرَجْتُ - تَخْرُجُونَ - أُخْرِجِي - لا تَخْرُجَا - لا تَخْرُجْنَ » ؛ همگی از ریشه‌ی سه حرفی « **خ ر ج** » ساخته شده‌اند. (خَرَجَ : للغائب ماضی)

یعنی در صیغهی « **لغائب ماضی** » علاوه بر سه حرف اصلی، هیچ حرف یا حروف زائدی ندارند.

اما امسال قرار است که با افعال جدیدی آشنا می‌شویم که متفاوت‌اند.

پس می‌توان فعل‌ها را در زبان عربی از نظر داشتن یا نداشتن حرف یا حروف زائد در صیغهی « **لغائب ماضی** » به دو گروه تقسیم کرد :

۱- فعلهایی که در صیغهی « **لغائب ماضی** شان » (سوم شخص مفرد) فقط از سه حرف اصلی (ریشه) تشکیل شده‌اند، که به آنها « **ثلاثی مجرد** » گفته می‌شود.

مثال : خَرَجْتُ - تَخْرُجُونَ - أُخْرِجِي - لا تَخْرُجَا - لا تَخْرُجْنَ ؛ که صیغهی « **لغائب ماضی شان** » ؛ ← « **خ ر ج** » می‌باشد.

۲- فعلهایی که در صیغهی « **لغائب ماضی** شان » (سوم شخص مفرد) علاوه بر سه حرف اصلی شان حداقل یک و یا دو و حداکثر سه حرف زائد داشته باشند،

که به آنها « **ثلاثی مزید** » (سه حرفی اضافه دار) گفته می‌شود. * (همواره اولین صیغهی ماضی این فعل‌ها بیش از سه حرف می‌باشد) **

❖ چند نکته جهت یادگیری بهتر بابهای ثلاثی مزید :

- * - افعال ثلاثی مجرد دارای وزنهای « **سَمَاعِي** (شنیداری) » هستند، [ماضی ؛ فَعَلَ - فَعِلَ - فَعَلَّ / مضارع ؛ يَفْعَلُ - يَفْعُلُ - يَفْعِلُ]
- * - فعل‌های ثلاثی مزید از « **۸ باب** » تشکیل شده‌اند که « ماضی، مضارع، امر و مصدر » این بابها همواره دارای وزنهای **مشخصی** می‌باشد. (قیاسی هستند)
- * - ملاک تعیین تعداد حروف زائد در این بابها « **اولین صیغه ماضی** » از فعل مورد نظرشان می‌باشد. مثال : يَتَعَلَّمُونَ ؛ با توجه به تَعَلَّمَ ؛ ۲ حرف زائد دارد.
- * - یکی از دلایل آموختن فعل‌های ثلاثی مزید، **آموختن معانی متعددی** از فعل‌ها می‌باشد. قَتَلَ : کشت ← قَاتَلَ : جنگید / لَقِيَ : ملاقات کرد ← أَلْقَى : انداخت

معرفی وزنهای ثلاثی مزید به همراه نکات ویژه‌ی آنها :

@Arabicfadaei / تلگرام

۱) باب « افعال » و نکات آن :

فعل ماضی	فعل مضارع	أمر حاضر	مصدر (پای)	حروف زائد
أَفْعَلَ	يُفْعِلُ	أَفْعِلْ	إِفْعَالٌ	همزه
أَجْلَسَ	يُجْلِسُ	أَجْلِسْ	إِجْلَاسٌ	همزه

إِدْخَالٌ، إِكْرَامٌ، إِحْسَانٌ، إِثْبَاتٌ، إِقْدَامٌ، إِسْلَامٌ، إِجْبَارٌ، إِرْسَالٌ، إِجْلَاسٌ، إِشْكَالٌ

۱) در ۱۴ صیغه این افعال (ماضی / مضارع / امر) باب « **إفعال** » یک حرف زائد « **أ** (همزه) » وجود دارد. مثال : تَنْزِلُونَ ؛ ← حرف « **أ** » زائد است.

۲) این باب غالباً برای **متعدی کردن** (گذرا کردن) فعل‌های لازم بکار می‌رود. (یعنی به مفعول نیاز پیدا می‌کنند) : فَرِحَ : شاد شد ← أَفْرَحَ : شاد کرد

۳) همزه‌ی فعل « **أمر** » در این باب همواره « **مفتوح** (أ) » می‌باشد : أَكْرِمُ - أَحْسِنُ - أَجْلِسُ و... .

توجه ۱ 😊 : افعال زیر با وجود اینکه در باب « **إفعال و تفعیل** » می‌روند، ولی همچنان « **لازم** (ناگذر) » هستند :

أَفْلَحَ (رستگار شد) - أَسْرَعَ (شتافت) - أَمَطَرَ (بارید) - أَزْهَرَ (شکوفه کرد) - آمَنَ (ایمان آورد) - غَرَّدَ (آواز خواند) - فَكَّرَ (فکر کرد) - صَلَّى (نماز خواند) و... .

نکته کنکوری : مضارع همه‌ی بابهای به راحتی قابل تشخیص است به جز مضارع باب « **إفعال** » ، چون چهارحرفی است و نباید با مضارع ثلاثی مجرد اشتباه بگیریم. تنها راه تشخیص علامت مضارع، حروف « **أ ت ن** » می‌باشد.

حرکت این حروف در ثلاثی مجرد « **فتحه** -َ » می‌باشد ولی در ثلاثی مزید باب افعال « **ضمه** -ُ » است.

البته حواسمان باشد که نباید مضارع باب « **افعال** » را با فعل « **مضارع مجهول** » اشتباه بگیریم. در فعل مجهول حرکت « **عين الفعل ؛ فتحه** -َ » است،

ولی در مضارع معلوم باب « **إفعال** » حرکت « **عين الفعل ؛ كسره** -ِ » می‌باشد. اگر علامت « **عين الفعل** » را نگذاشته بود به ادامه‌ی جمله دقت می‌کنیم،

در صورت داشتن « **مفعول** » فعل مضارع در باب « **إفعال** » است و اگر « **مفعول** » نبود، فعل مورد نظر « **مجهول** » است. مثال :

- يَنْزِلُ ← (مضارع معلوم مجرد) - يَنْزِلُ ← (مضارع مجهول مجرد) - يَنْزِلُ ← (مضارع باب افعال)

باب (۲) « تَفْعِيل » و نکات آن :

فعل ماضی	فعل مضارع	أمر حاضر	مصدر (پای)	حروف زائد
فَعَّلَ	يُفَعِّلُ	عَلِّمُ	تَفْعِيلٌ	تکرار عین الفعل
عَلَّمَ	يُعَلِّمُ	أجْلِسْ	تَعْلِيمٌ	تکرار حرف لام

تعلیم، تفسیت، تقدیر، تشکیل، تبدیل، تدریس، تقدیم، تکبیر، تحسین

(۱) حرف زائد در این باب همواره « تکرار عین الفعل » است. مثال : كَبَّرَ (حرف زائد : تکرار حرف « ب »)

(۲) این باب نیز غالباً برای **متعدی کردن** (گذراکردن) فعل‌های لازم بکار می‌رود. (یعنی به مفعول نیاز پیدا می‌کنند) : فَرَحَ : شاد شد ← فَرَحَ : شاد کرد

(۳) فعل أمر در این باب نیاز به همزه ندارد : عَلَّمَ - قَدَّمَ - حَسَّنَ و ...

باب (۳) « مُفَاعَلَةٌ » و نکات آن :

فعل ماضی	فعل مضارع	أمر حاضر	مصدر (پای)	حروف زائد
فَاعَلَ	يُفَاعِلُ	فَاعِلْ	مُفَاعَلَةٌ (فِعَالٌ)	حرف « الف »
دَافَعَ	يُدَافِعُ	دَافِعْ	مُدَافَعَةٌ (دِفَاعٌ)	حرف « الف »

مُجَاهِدَةٌ، مَكَاتِبَةٌ، مُقَاتَلَةٌ، مُسَاعَدَةٌ، مُنَاسِبَةٌ، مُوَاجِهَةٌ، مُدَافَعَةٌ، مُسَافِرَةٌ

(۱) حرف زائد در این باب همواره « حرف الف » است. مثال : جَاهَدَ (حرف زائد : حرف الف)

(۲) گاهی مصدر این باب بر وزن « فِعَالٌ » می‌آید. مثال : كِتَابٌ - قِتَالٌ - جِهَادٌ - حِسَابٌ - خِلَافٌ - طِبَاقٌ - مَلَاحٌ - جِدَالٌ - حِصَارٌ و ...

(۳) این باب برای « **مُشَارَكَةٌ بِيَكِ طَرَفِهِ** » بکار می‌رود. (غالباً یک طرف مُشَارَكَةٌ فَاعِلٌ و طرف دیگر مفعول می‌باشد) مثال : ضَارَبَ عَلِيٌّ حَسَنًا : علی حسن را زد.

(۴) در ترجمه فعل‌های باب « مُفَاعَلَةٌ » غالباً از حرف « با » استفاده می‌شود : جَاهَدِ الْكُفَّارَ وَ الْمُنَافِقِينَ : با کافران و منافقان بجنگ.

(۵) این باب غالباً « متعدی » می‌باشد. (غالباً به مفعول نیاز دارد) : - كَاتَبَ عَلِيٌّ رِسَالَةً إِلَى صَدِيقِهِ : علی نامه‌ای را به دوستش نوشت.

(۶) أمر این باب نیز به همزه نیاز ندارد : جَاهِدْ - كَاتِبْ - شَاهِدْ و ...

توجه ۲ ☺ : حروف مضارعه (أ - ت - ی - ن) در باب‌های « اِفْعَالٌ - تَفْعِيلٌ - مُفَاعَلَةٌ » همواره « مضمومٌ » می‌باشد : يُكْرِمُ - تُقَدِّمُ - أُقَدِّمُ - نُجَاهِدُ.

باب (۴) « تَفَعُّلٌ » و نکات آن :

فعل ماضی	فعل مضارع	أمر حاضر	مصدر (پای)	حروف زائد
تَفَعَّلَ	يَتَفَعَّلُ	تَفَعَّلْ	تَفَعُّلٌ	حرف ت و تکرار عین الفعل
تَبَسَّمَ	يَتَبَسَّمُ	تَبَسَّمْ	تَبَسُّمٌ	حرف ت و تکرار سین

تَعَلَّمَ، تَكَلَّمَ، تَصَدَّقَ، تَعَرَّفَ، تَخَرَّجَ، تَنَزَّلَ، تَقَدَّمَ، تَقَدَّسَ، تَشَكَّرَ، تَصَوَّرَ

(۱) حروف زائد در این باب همواره « حرف ت » و تکرار عین الفعل » است. مثال : تَفَكَّرَ (حروف زائد : حرف ت و تکرار ک)

(۲) فعل أمر در این باب نیز نیاز به « همزه » ندارد : تَعَلَّمَ - تَقَدَّسَ - تَفَكَّرَ و ...

باب (۵) « تَفَاعُلٌ » و نکات آن :

فعل ماضی	فعل مضارع	أمر حاضر	مصدر (پای)	حروف زائد
تَفَاعَلَ	يَتَفَاعَلُ	تَفَاعَلْ	تَفَاعُلٌ	حرف ت و حرف الف
تَفَاهَمَ	يَتَفَاهَمُ	تَفَاهَمْ	تَفَاهُمٌ	حرف ت و حرف الف

تَعَامَلٌ، تَفَاهَمٌ، تَعَايَشَ، تَنَاسَبَ، تَبَادَلَ، تَشَابَهَ، تَعَارَفَ، تَكَاسَلَ، تَفَاخَرُ

(۱) حروف زائد در این باب همواره « ت و حرف الف » است : تَقَارَنَ (حروف زائد : « ت و الف »)

(۲) این باب برای « **مُشَارَكَةٌ دَوِ طَرَفِهِ** » بکار می‌رود. مثال : تَضَارَبَ عَلِيٌّ وَ حُسَيْنٌ : علی و حسین با یکدیگر زد و خورد کردند. (علی بیشتر حسین را زد)

(۳) در ترجمه فعل‌های باب تَفَاعُلٌ معمولاً از « با یکدیگر - با همدیگر » استفاده می‌شود. - تَعَاوَنَا عَلِيٌّ الْبِرَّ : در نیکی کردن با یکدیگر همکاری کنید.

(۴) این باب غالباً لازم و گاهی متعدی است : - التَّعَلُّبُ يَتَفَاخَرُ بِقَتْلِ الْحَيَوَانَاتِ : روباه به کشتن حیوانات افتخار می‌کند. - هُوَ يَتَنَاوَلُ الْعِشَاءَ : او غذا را میل می‌کند.

۵) فعل امر در این باب نیز نیاز به « همزه » ندارد : تَفَاهَمُ - تَكَاتَبُ - تَنَاسَبُ - تَبَادُلُ و ...

☺ توجه ۳ ☺ : در همه باب‌ها حرکت **عین الفعل** در ماضی‌شان « **فَتْحَه** » و در فعل **أمرشان** « **كسره** » می‌باشد به غیر از دو باب « **تَفَعَّلَ و تَفَاعَلَ** » ؛ که دقیقاً حرکت « **عین الفعلشان** » در « **ماضی و أمر** » یکی می‌شود. مثال :
 - أَنْزَلُوا : (فعل ماضی للغائبين) - أَنْزِلُوا : (فعل أمر للمخاطبين) // جَاهِدُوا : (فعل ماضی للغائبين) - جَاهِدْ : (فعل أمر للمخاطبين)
 * ولی در صیغه‌های دو باب « **تَفَعَّلَ و تَفَاعَلَ** » ؛

« در اینصورت باید از طریق سیاق و ظاهر جمله (ضمایر موجود و غائب و مخاطب بودن جمله) متوجه می‌شویم که فعل، **ماضی** است یا **أمر حاضر** »

(۲ ماضی = ۸ و ۱۱ أمر حاضر ؛ تَعَلَّمَ = تَعَلَّمَا / تَبَادَلَا = تَبَادَلَا)
 (۳ ماضی = ۹ أمر حاضر ؛ تَعَلَّمُوا = تَعَلَّمُوا / تَبَادَلُوا = تَبَادَلُوا)
 (۶ ماضی = ۱۲ أمر حاضر ؛ تَعَلَّمْنَ = تَعَلَّمْنَ / تَبَادَلْنَ = تَبَادَلْنَ)

۶) باب « اِفْتَعَلَ » و نکات آن :

فعل ماضی	فعل مضارع	أمر حاضر	مصدر (باب)	حروف زائد
اِفْتَعَلَ	يَفْتَعِلُ	اِفْتَعِلْ	اِفْتِعَالٌ	همزه و حرف ت
اِمْتَنَعَ	يَمْتَنِعُ	اِمْتَنِعْ	اِمْتِنَاعٌ	همزه و حرف ت

اِبْتِسَامٌ، اِجْتِهَادٌ، اِمْتِنَاعٌ، اِعْتِدَارٌ، اِحْتِرَاقٌ، اِنْتِيَاهُ، اِنْتِشَارٌ، اِنْتِظَارٌ، اِنْتِخَابٌ

۱) حروف زائد در این باب همواره « **حرف همزه و ت** » است : اِجْتَهَدَ : (حروف زائد : « ا و ت »)
 مثال : اِجْتَهَدَ - اِكْتَسَبَ - اِفْتَصَدَ - اِجْتَمَعَ - اِبْتَدَلَ - اِشْتَبَهَ - اِشْتَبَاهُ و ... از باب « **اِفْتَعَلَ** » می‌باشند.
 ۲) حرف اول آن « **ا** » و حرف دوم « **ن** » و حرف سوم آن « **ت** » باشد، از باب « **اِفْتَعَلَ** » است. به جز فعل « **اِنْتِجَاعٌ** » که از باب « **اِفْعَالٌ** » می‌باشد.
 * مثال : اِنْتَحَبَ (نَحَبَ) - اِنْتَشَرَ (نَشَرَ) - اِنْتَظَرَ (نَظَرَ) - اِنْتَقَمَ (نَقَمَ) - اِنْتَفَعَ (نَفَعَ) - اِنْتَهَضَ (نَهَضَ) - اِنْتَقَلَ (نَقَلَ) - اِنْتَقَدَ (نَقَدَ) - اِنْتَبَهَ (نَبَهَ) - اِنْتَصَرَ (نَصَرَ) و ... همگی از باب « **اِفْتَعَلَ** » هستند.

۷) باب « اِنْفَعَلَ » و نکات آن :

فعل ماضی	فعل مضارع	أمر حاضر	مصدر (باب)	حروف زائد
اِنْفَعَلَ	يَنْفَعِلُ	اِنْفَعِلْ	اِنْفِعَالٌ	همزه و حرف ن
اِنْقَطَعَ	يَنْقَطِعُ	اِنْقَطِعْ	اِنْقِطَاعٌ	همزه و حرف ن

اِنْقِلَابٌ، اِنْفِتَاحٌ، اِنْبِعَاثٌ، اِنْفِجَارٌ، اِنْبِسَاطٌ، اِنْقِيَاضٌ، اِنْهِدَامٌ، اِنْكَسَارٌ، اِنْقِرَاضٌ

۱) حروف زائد در این باب همواره « **حرف همزه و ن** » است : اِنْجَمَدَ : (حروف زائد : « ا و ن »)
 ۲) این باب قطعاً « **لازم** » (**ناگذر**) است. (یعنی نیاز به مفعول ندارد). مثال : اِنْفَتَحَ ← باز شد - اِنْطَلَقَ ← رها شد - اِنْجَمَدَ ← منجمد شد

۸) باب « اِسْتَفْعَلَ » و نکات آن :

فعل ماضی	فعل مضارع	أمر حاضر	مصدر (باب)	حروف زائد
اِسْتَفْعَلَ	يَسْتَفْعِلُ	اِسْتَفْعِلْ	اِسْتِفْعَالٌ	همزه و حروف س و ت
اِسْتَغْفَرَ	يَسْتَغْفِرُ	اِسْتَغْفِرْ	اِسْتِغْفَارٌ	همزه و حروف س و ت

اِسْتِخْدَامٌ، اِسْتِكْبَارٌ، اِسْتِرْجَاعٌ، اِسْتِسْلَامٌ، اِسْتِمْدَادٌ، اِسْتِخْرَاجٌ، اِسْتِيفَادٌ

۱) این باب برای « **طلب و درخواست** » از کسی یا چیزی بکار می‌رود.
 مثال : عَفَّرَ اللهُ الْمُؤْمِنِينَ : خدا مؤمنان را **آموزید** ← ← اَسْتَغْفِرُ اللهُ : از خداوند **طلب آموزش** می‌کنم.
 ۲) این باب غالباً **متعدی** است. (کلمه « **الله** » در مثال بالا **مفعول** می‌باشد)
 ۳) مصدری چون : « **اِسْتِمَاعٌ - اِسْتِرَاقٌ - اِسْتِوَاءٌ - اِسْتِتَارٌ - اِسْتِنَادٌ - اِسْتِلامٌ و ...** از باب « **اِفْتَعَلَ** » هستند، نه باب « **اِسْتَفْعَلَ** » زیرا حروف اصلی شان : « **سَمِعَ - سَرَقَ - سَوَى - سَتَرَ - سَنَدَ - سَلَّمَ** » می‌باشد.

*** نکاتی کلّی درباره‌ی بابهای ثلاثی مزید :

۱- همزه‌ی أمر در هیچ یک از هشت باب ثلاثی مزید ، مضموم (ا) نمی‌باشد، یعنی همزه‌ی ضمّه دار فقط مخصوص ثلاثی مجرد می‌باشد : اُكْتُبُ - اُنْصُرُ و... .

۲- شباهتهای برخی فعل‌های بدون حرکت، در تستها :

(۱) مضارع باب « **تَفْعِيل** » (دو صیغهی للغائبه و للمُخاطب) با ماضی باب « **تَفَعَّل** » :

مثال : « **تَعَلَّمَ** » بدون حرکت : (می‌توان آن را « **تَعَلَّمُ** » (مضارع باب تَفْعِيل) « خواند و هم « **تَعَلَّمَ** » (ماضی باب تَفَعَّل) «)

(۲) مضارع باب « **مُفَاعَلَة** » (دو صیغهی للغائبه و للمُخاطب) با ماضی باب « **تَفَاعَل** » :

مثال : « **تَسَاعَد** » بدون حرکت : (می‌توان آن را « **تُسَاعِدُ** » (مضارع باب مُفَاعَلَة) « خواند و هم « **تَسَاعَدَ** » (ماضی باب تَفَاعَل) «)

راه تشخیص برای هر دو مورد : اگر در ساختار و سیاق جمله از ضمائر « **ها - هی مستتر** و یا **اسم مفرد مؤنث** یا فعل **لِالغائبه** » استفاده شود، و یا اینکه :

از ضمائر **ك - أنت** یا اسم **مفرد مذکر** مورد خطاب و یا فعل **للمخاطب** « استفاده شود، فعل مورد نظر مضارع و از باب « **تَفْعِيل** یا **مُفَاعَلَة** » می‌باشد.

مثال : الْمُعَلِّمَةُ تَعَلَّمُ الدَّرْسَ الطَّالِبَاتِ بَدَقَّةً . (تَعَلَّمُ)

- ولی اگر در ساختار جمله از ضمائر « **هُ - هُو** » یا فعل **لِالغائب** « به کار رود، فعل مورد نظر ماضی از باب « **تَفَعَّل** یا **تَفَاعَل** » می‌باشد.

مثال : الطَّالِبُ تَعَلَّمُ الدَّرْسَ بَدَقَّةً . (تَعَلَّم)

۳- لازم است که بدانیم :

(۱) به سه باب « **إِفْعَال - تَفْعِيل - مُفَاعَلَة** » ← « **بِزِيَادَةِ حَرْفٍ وَاحِدٍ** » ،

(۲) به چهار باب « **تَفَعَّل - تَفَاعَل - إِفْتِعَال - اِنْفِعَال** » ← « **بِزِيَادَةِ حَرْفَيْنِ** » ،

(۳) به باب آخر، یعنی « **اِسْتِفْعَال** » ← « **بِزِيَادَةِ ثَلَاثَةِ حُرُوفٍ** » گفته می‌شود.

◆◆ الفعل اللّازم و الفعل المتعدّي :

☑ **الفعل اللّازم** : به فعلی که معنای آن با فاعل کامل می‌شود و نیازی به « **مفعول** » ندارد، « **فعل لازم** » (**فعل ناگذر**) گفته می‌شود.

مثال : رَجَعَ عَلِيٌّ / عَلِيٌّ بَارَكْتَ / تَجَلَسُ فَاطِمَةُ : فاطمه می‌نشیند.

☑ **الفعل المتعدّي** : به فعلی که معنای آن با فاعل کامل نمی‌شود و نیاز به « **مفعول** » دارد، « **فعل متعدّي** » (**فعل گذرا**) گفته می‌شود.

مثال : أَرْسَلَ عَلِيٌّ رِسَالَةً لِصَدِيقِهِ : علی نامه ای را به دوستش فرستاد. / يَقَطَعُ النَّجَارُ الخَشَبَ : نجّار چوب را می‌برد.

نکته مهمّ ۱ : غالباً برای تشخیص فعل « **لازم** » از فعل « **متعدّي** » می‌توانیم از فعل مورد نظر جمله سؤال کنیم ؛ « **چه کسی را ؟ / چه چیزی را ؟** »

اگر یکی از دو پرسش مطرح شده معنا داشت، آن فعل « **متعدّي** » و اگر بی معنا بود، فعل ما « **لازم** » است.

نکته مهمّ ۲ : فعلی که در زبان فارسی با « **متمّم اجباری** » ترجمه شود آن متمّم اجباری در زبان عربی، « **مفعول** » می‌باشد.

(با حروف زائدی مثل : **از - به - با - در** ... ترجمه شود)

مثال : از معلّم سؤال کردم : سَأَلْتُ الْمُعَلِّمَ . / به منزل رسیدم : بَلَغْتُ الْمَنْزِلَ . / با کافران بجنگ : جَاهَدِ الْكُفَّارَ . /

نکته مهمّ ۳ : دو باب « **إِفْعَال و تَفْعِيل** » برای متعدّي کردن فعل لازم به کار می‌روند و اکثر فعلهایی که به این دو باب می‌روند، « **متعدّي** » می‌شوند.

مثال : جَلَسَ : نشست (لازم) ← أَجْلَسَ : نشاند (متعدّي) // فَرَحَ : شاد شد (لازم) ← فَرَّحَ : شاد کرد (متعدّي)



↩ تلگرام /@Arabicfadaei

❖ تمرین (۱): « موارد خواسته شده را کامل کنید (فعل ثلاثی مزید بسازید) »

- | | |
|--|--|
| (۱) ماضی « جَلَسَ » من باب إفعال، للمُخاطَبِ : | (۲) مضارع « عَلِمَ » من باب تَفْعِيل، للغائبات : |
| (۳) أمر « فَتَحَ » من باب تَفَعَّل، للمُخاطِبِينَ : | (۴) ماضی « خَرَجَ » من باب اسْتِفْعَال، للمتکلم وحده : |
| (۵) ماضی « عَرَفَ » من باب تَفَاعُل، للغائبات : | (۶) مضارع « جَهَدَ » من باب اِفْتِعَال، للمُخاطِبِينَ : |
| (۷) نهی « قَطَعَ » من باب اِنْفِعَال، للمخاطبة : | (۸) ماضی « حَيَّرَ » من باب تَفْعِيل، للغائبين : |
| (۹) مضارع « مَنَعَ » من باب اِفْتِعَال، للغائب : | (۱۰) أمر « صَدَقَ » من باب تَفَعَّل، للمخاطِبِينَ : |
| (۱۱) أمر « غَفَرَ » من باب اسْتِفْعَال، للمخاطبات : | (۱۲) ماضی « سَمِعَ » من باب اِفْتِعَال، للمتکلم مع الغير : |
| (۱۳) مضارع « خَرَجَ » من باب تَفَعَّل، للغائبين : | (۱۴) أمر « شَهِدَ » من باب مُفَاعَلَة، للمُخاطَبَة : |
| (۱۵) مضارع « سَقَطَ » من باب تَفَاعُل، للغائبة : | (۱۶) ماضی « حَسَنَ » من باب اِفْعَال، للمخاطَبِ : |
| (۱۷) نهی « جَهَدَ » من باب مُفَاعَلَة، للمُخاطِبِينَ : | (۱۸) أمر « حَوَّلَ » من باب تَفْعِيل، للمخاطبات : |
| (۱۹) مضارع « عَصَمَ » من باب اِفْتِعَال، للغائبين : | (۲۰) أمر « عَيَّشَ » من باب تَفَاعُل، للمتکلم وحده : |
| (۲۱) ماضی « أَكَدَّ » من باب تَفْعِيل، للغائبة : | (۲۲) مضارع « حَبَّبَ » من باب اِفْعَال، للمخاطِبِينَ : |
| (۲۳) نهی « شَغَلَ » من باب اِفْتِعَال، للمخاطبة : | (۲۴) أمر « فَتَحَ » من باب اِنْفِعَال، للمخاطب : |
| (۲۵) مضارع « رَجَعَ » من باب اسْتِفْعَال، للغائبات : | (۲۶) مضارع « جَلَسَ » من باب مُفَاعَلَة، للغائب : |
| (۲۷) ماضی « شَبَّهَ » من باب تَفَاعُل، للمخاطِبِينَ : | (۲۸) أمر « دَخَلَ » من باب اِفْعَال، للمخاطِبِينَ : |
| (۲۹) مضارع « عَلِمَ » من باب تَفْعِيل، للمتکلم وحده : | (۳۰) ماضی « كَتَبَ » من باب مُفَاعَلَة، للمُخاطَبَة : |
| (۳۱) أمر « فَتَشَ » من باب تَفْعِيل، للمخاطبات : | (۳۲) مضارع « نَزَلَ » من باب اِفْعَال، للمتکلم مع الغير : |

❖ تمرین (۲): جواب صحیح را در جای خالی بنویسید :

- | | | |
|--|---|---|
| (۱) الماضی من « يُحَاوِلُونَ » : | (۲) الأمر من « تُرْسِلُ » : | (۳) المصدر من « تَقَاعَدْتُمْ » : |
| (۴) المضارع من « تَعَلَّمْتُمْ » : | (۵) النهی من « حَذَرْتِ » : | (۶) الماضی من « لَا تُقَابِلُوا » : |
| (۷) المصدر من « يَتَعَارَفْنَ » : | (۸) المضارع من « قَبَّلْنَا » : | (۹) النهی من « أَشْرَكْتُ » : |
| (۱۰) الأمر من « اِعْتَصَمْتُ » : | (۱۱) المصدر من « تَعَايَشَتْ » : | (۱۲) الماضی من « تُفَرِّقِينَ » : |
| (۱۳) المضارع من « جَالَسْتُ » : | (۱۴) الأمر من « تَعَامَلْتَنَ » : | (۱۵) المصدر من « تَنَاسَبْنَا » : |
| (۱۶) الماضی من « نَتَعَرَّفُ » : | (۱۷) الأمر من « عَلَّمْنَا » : | (۱۸) المضارع من « تَعَاوَنْتُمْ » : |
| (۱۹) المصدر من « اِنْتَظِرُوا » : | (۲۰) المضارع من « أَرْسَلْنَا » : | (۲۱) الماضی من « تَفَرَّقَتْ » : |
| (۲۲) المضارع من « جَاهِدُوا » : | (۲۳) الأمر من « اسْتَغْفَرْتِ » : | (۲۴) النهی من « اِنْبَعَثْتُمْ » : |
| (۲۵) الماضی من « تَسَاقَطَ » : | (۲۶) المضارع من « صَدَّقِي » : | (۲۷) المصدر من « يَتَظَاهَرُ » : |
| (۲۸) الأمر من « تَحْتَفِلِينَ » : | (۲۹) المضارع من « تَخَرَّجُوا » : | (۳۰) النهی من « اِبْتَسَبْتَنَ » : |

❖ تمرین (۳): جای خالی را کامل کنید :

- | | | |
|--|--|---|
| (۱) يَشَاهِبُونَ ← اُنْتَنَّ (مضارع) | (۲) سَاعَدْتِ ← نَحْنُ (مضارع) | (۳) أَحْسَنْتَ ← اَنْتُمْ (الأمر) |
| (۴) اسْتَخْدَمْتُ ← اَنَا (النهی) | (۵) ثَبَّتْ ← اَنْتِ (الأمر) | (۶) تَنَزَّلْنَا ← اَنْتَنَّ (النهی) |
| (۷) اِكْتَسَبْتُمْ ← هُمْ (مضارع) | (۸) تَنَهَّدْمِينَ ← هِيَ (الماضی) | (۹) أَحْسَنْتُ ← اَنْتُمْ (المضارع) |
| (۱۰) تَخَرَّجُوا ← اَنْتَ (النهی) | (۱۱) قَسَمِي ← هُوَ (المضارع) | (۱۲) تَجْتَهِدِينَ ← اَنْتَنَّ (الماضی) |
| (۱۳) جَاهَدْتَ ← هُمَا (المضارع) | (۱۴) تَنْتَبِهُونَ ← اَنْتُمَا (الأمر) | (۱۵) اسْتَلَمْتَنَ ← اَنْتُمْ (النهی) |

❖ تمرین (۴) : جدول زیر را کامل کنید :

ردیف	مصدر فعل مزید	فعل ماضی	فعل مضارع	فعل أمر	مضارع نهی	نام مصدر مورد نظر
۱	إِنشَرَتْ
۲	عَلَّمِيهِنَّ
۳	لَا تَحْتَرِمْنَهَا
۴	تَتَعَارَفُونَ
۵	أَلْحَقْنَا
۶	إِسْمِعُوهُ
۷	تَحَمَّلْتِي
۸	أَسْتَقْبِلُكَ

❖ تمرین (۵) : جدول زیر را کامل کنید :

	المصدر للمزيد	الماضي	المضارع	الأمر	النهي
۱	إِنْتِاج ۱۰ ۳ ۸ ۱۱
۲	تَظَاهُر ۶ ۴ ۱۰ ۱۲
۳	إِنْفِجَار ۹ ۹ ۱۲ ۸
۴	دِفَاع ۱۰ ۵ ۷ ۹
۵	تَشْكِيْل ۳ ۷ ۹ ۷
۶	تَحَمُّل ۶ ۶ ۸ ۱۲
۷	إِعْتِرَاف ۱۴ ۴ ۱۰ ۷
۸	إِثْبَات ۵ ۱۰ ۱۱ ۹
۹	مُحَاسَبَة ۷ ۸ ۹ ۱۱
۱۰	إِسْتِعْلَام ۸ ۹ ۷ ۸
۱۱	تَقَبُّل ۴ ۱۰ ۱۰ ۱۲
۱۲	إِنصِرَاف ۳ ۱۲ ۸ ۱۰
۱۳	إِسْلَام ۱۳ ۱۳ ۱۲ ۸
۱۴	تَهَاجُم ۱۳ ۶ ۷ ۱۰

تهیه و تنظیم : فدایی